

Orchestr BERG | 14. sezóna
BERG2014CITY:město

OPEN AIR – SOUNDWALK

pondělí 1. září v 19.30
Révové nádvoří Klementina

v případě nepříznivého počasí kostel Nejsvětějšího Salvátora

zvuková procházka

--- přestávka ---

Jakub Rataj **La Balade** (světová premiéra)

Steve Reich **Pendulum Music**

John Adams **Shaker Loops**
Shaking And Trembling / Otřesy a chvění
Hymning Slews / Chvalozpěvná shromáždění
Loops And Verses / Smyčky a verše
A Final Shaking / Závěrečné otřesy

Peter Vrábel – dirigent

Orchestr BERG: David Pokorný, Roman Hranička, Anna Bartoňová – I. housle; Alexej Aslamas, Anna Romanovská Fliegerová, Midori Hayashi – II. housle, Marek Ferenc, Kristian Vacek, Michael Romanovský – III. housle, Ilia Chernoklinov, Boris Goldstein – viola, Lukáš Polák, Vojtěch Urban – violoncello, Tomáš Otevřel – kontrabas, Jan Trojan a Jakub Rataj – zvuková performance

Pavel Dobrovský – video ze série Civilization, Eliška Bejčková – zvuk, Vladimír Burian – světelný design

SOUNDWALK (zvuková procházka) je jakýkoliv typ procházky, jejímž hlavním cílem je naslouchat zvukům našeho okolí. V dnešní relativně hlučné městské krajině jsme se naučili neposlouchat. Náš svět klade navíc velký důraz na vizuální podněty, takže ty zvukové jsou často upozaděné. Zvuková procházka Orchestru BERG vám pomůže otevřít uši a objevit „nový“ svět... Sami se pak možná přistihnete, jak si takovou zvukovou procházku sami pro sebe necháváte vstoupit do každodenního života. Intenzivně naslouchat můžete totiž kdekoliv – doma, v obchodě, na ulici, na nádraží, v lese...

Pojmy „**zvuková procházka**“ (soundwalk) a „**zvuková krajina**“ (soundscape) zavedl **R. Murray Schafer** (*1933), kanadský skladatel, pedagog a environmentalista, který se od 60. let 20. století zabývá fenoménem zvukového znečištění. V 70. letech začal také systematicky mapovat a dokumentovat zvukovou krajinu a mizející zvuky Vancouveru i dalších míst a měst. Má řadu následovníků (mj. Peter Huse, Barry Truax nebo Hildegard Westerkamp), jeho aktivity vedly k zavedení oboru akustická ekologie.

Stejně jako u hudebních kompozic se u zvukové krajiny určuje její celková tonalita, ze které poté jako určující orientační body vystupují výrazné zvuky. Důležitou roli hraje také tónová a rytmická vyváženost. Skladatel a teoretik Barry Truax uvádí pojem **zvukového horizontu**, který udává vzdálenost, na niž jsme schopni „doslechnout“, co se děje v našem okolí. V hlučném prostředí se tento horizont může zmenšit natolik, že nejsme schopni slyšet ani vlastní kroky na ulici.

La Balade navazuje na proměňující se zvuky města. Před jejím poslechem je nutné se nejprve na nějaký čas zaposlouchat do svého okolí, do neviditelného orchestru hrajícího nekonečnou introdukci, do které *La Balade* vplouvá jako vytvarovaný dozvuk jedné procházky, jako zachycená rezonance fontány.

Jakub Rataj

Jakub Rataj (*1984) je autorem orchestrálních, komorních a elektroakustických skladeb. Jeho práce přesahuje do světa zvukových instalací a performancí inspirovaných lidským tělem – pohybem, dechem, pulzem a gesty. Je členem umělecké skupiny OEM ARTS sdružující a propojující současné umělce z oblasti zvukové performance, animace a light designu, kde působí jako hráč na elektrickou kytaru a zvukový designér, který pomocí senzorů procesuje zvuk. Jeho skladby zazněly v rámci mnoha koncertů a festivalů v ČR i v zahraničí (Francie, Německo, Švédsko, Rakousko, Čína atd.). Nové skladby si u něj objednala tělesa jako Orchester BERG, Prague Modern nebo MoEns, spolupracoval také s řadou choreografů, filmových režisérů a animátorů. Na pražské HAMU studuje pod vedením doc. Hanuše Bartoně. V letech 2013/2014 se zúčastnil stipendijního pobytu u Luise Naona na Conservatoire Supérieur de Musique et de Danse de Paris, kde se zabýval kompozicí a novými technologiemi. Mezi jeho pedagogy byli také Isabel Mundry, Frédéric Durieux, Yan Maresz, Yan Geslin, Oriol Saladrígues a Tom Mays. V roce 2014 získal hlavní cenu NUBERG za skladbu Proraketon (pro nástroj raketon z dílny českého výtvarníka Michala Cimaly), kterou u něj objednal Orchester BERG.
www.jakubrataj.com

Ve spojení se jménem amerického skladatele **Steva Reicha** (*1936) se nešetří superlativy typu „největší žijící skladatel“. Tento americký minimalista, současník obdobně zaměřeného Phila Glasse (společně se krátce živil jako stěhováci) nebo Terry Rileyho (Reich navrhl interpretační řešení pro Rileyho ikonickou skladbu In C), nejprve vystudoval filosofii. Teprve pak se začal věnovat hudbě, mezi jeho pedagogy patřili i Darius Milhaud nebo Luciano Berio. Reichův hudební jazyk je přímočarý a poměrně snadno rozeznatelný, je mu vlastní pregnantní a vytrvalý puls kombinovaný se specifickou hudební barevností, s oblibou pracuje s nahrávkami lidské řeči. Repetitivností dosahuje až stavů meditace, a to jak u hudebníků, tak u publika. Nejvýznamnější Reichova díla jsou snadno dostupná i na youtube. Patří mezi ně It's gonna rain (zvuková koláž vytvořená zasmyčkováním autentické nahrávky pouličního skladatele, 1965), konceptuální Piano Phase (1967), celovečerní Music for 18 Musicians (1974–1976), Tehilim (zhudebnění biblických žalmů, 1981), Electric Counterpoint (kombinace mnohovrstevné nahrávky s živým interpretem pro kytaristu Pata Methenyho, 1987), Different Trains (smyčcový kvartet s nahrávkami vzpomínek se vyrovnává s holokaustem, 1988), City Life (kam Reich zakomponoval nahrávky zvuků New Yorku, 1995) nebo dokumentární videoopery Jeskyně (The Cave, 1993) a Three Tales (1998–2002). A také dnes uváděná experimentální kompozice Pendulum Music.

Konceptuální kompozice **Pendulum Music** (hudba pro kyvadlo) vznikla v roce 1968, tedy ve stejné době, kdy Reich načrtl známý manifest minimalismu „Music as a Gradual Process“ (Hudba jako postupný proces). Pendulum Music tedy celkem logicky odráží i myšlenky tohoto manifestu: hudební proces Reicha zajímá, pokud je odhalen, na rozdíl od skrytého systému, který není přímo slyšet (například složité seriální techniky). Také jde o proces, který je neosobní a zároveň plně kontrolovaný, protipól improvizace. Tento

postupný a velmi pozvolna se odvíjející hudební proces umožňuje posluchači, aby se na něj plně soustředil a proposlouchal se až do meditativního stavu vědomí.

Reich sám o Pendulum Music říká: „Jde o exemplární procesuální skladbu. A také mé smíření s Cagem. Je to zvuková socha. Když se vše provede správně, je to docela legrace. ... Ve svých začátcích jsem se hodně stýkal s výtvarníky a prostředím pro uvádění mých děl byly galerie a muzea. [Pendulum Music] je rozhodně jednou z takových skladeb.“

A jak Pendulum Music vlastně vznikla? Reich v letních měsících obvykle prchal z rozžhaveného New Yorku. V létě roku 1968 tak pracoval společně s výtvarníkem Williamem Wileym v Novém Mexiku na projektu happeningu se sochařskou a ultrafialovým světlem. V ateliéru se zastavil Bruce Nauman, bývalý Wileyho žák, „a jak tam byli oba, popadl mě tak nějak pocit 'divokého Západu'... chytil jsem mikrofon ... a točil s ním jako s lasem,“ vzpomíná Reich. Náhodou byl zapnutý magnetofon, se kterým skladatel pracoval, takže když mikrofon letěl okolo, jeho reproduktor vydal zvuk – zpětnou vazbu. Tento náhodný objev je základem Pendulum Music. Její jednodušší „unisono“ verze byla okamžitě začleněna do vznikajícího happeningu *Over Evident Falls* – mikrofony připevněné v párech k houpačce, na kterou se snášely mýdlové vločky značky Ivory Snow Flakes – v ultrafialovém světle připomínaly jiskřící sníh nebo vodopád.

Pokyny k provádění Pendulum Music nařtl Reich v srpnu 1968, v roce 1973 je revidoval – část postupu zpřesnil a vylepšil. Od začátku se na performancích Pendulum Music podíleli výtvarníci. Existuje fotografie z roku 1969, na níž jsou ve Whitney Museum v New Yorku jako performeři skladatel James Tenney a výtvarníci Richard Serra, Bruce Nauman a Michael Snow. Originální partituru dostal od Reicha darem Richard Serra, který mu na oplátku daroval dílo *Candle Rack*. To ovšem Reich po čase prodal, aby mohl financovat své další umělecké aktivity.

V souvislosti s Pendulum Music se nabízí srovnání s Ligetiho happeningem *Poème symphonique* z roku 1962 – v něm se najednou spustí stovka metronomů, které postupně umlkají. Orchester BERG tento kousek uvedl v české premiéře v roce 2011 v rámci představení *TIMING*.

Skladatel **John Adams** (*1947) představuje jednu z nejvýznamnějších osobností současné americké hudby. Jako malý kluk hrál na klarinet v pochodových kapelách, v deseti už skládal. Po studiích na Harvardu zakotvil na San Francisco Conservatory of Music, následně se stal rezidenčním skladatelem San Francisco Symphony, kde mimo jiné založil velmi úspěšný a současně kontroverzní cyklus „Nová a neobvyklá hudba“. Několik jeho významných děl (*Grand Pianola Music*, *Harmonielehre* nebo *El Dorado*) vzniklo právě pro tento orchestr. Světový ohlas mají také jeho opery *Nixon v Číně*, *Smrt Klinghoferova* nebo *Dr. Atomic*. Jeho skladba s názvem *On the Transmigration of Souls* (O stěhování duší, 2002), která vznikla pod vlivem událostí 11. září 2001, získala tři ocenění Grammy a Pulitzerovu cenu. Často také působí jako dirigent. Uvádí především své kompozice v kombinaci s hudbou mnoha nejrozličnějších klasických skladatelů. Adams byl jedním z těch, kteří hudbě pomohli v odklonu od akademického modernismu 60. let zpět k expanzivnímu expresivnímu stylu, který je tak charakteristický pro americké skladatele. Přes specifické pojetí minimalismu v 80. letech (více emocí, rozmanitější práce s repetitivními motivy) se propracoval k mnohem komplikovanějším skladbám, které jsou často tak virtuózní, že začal vyhledávat spolupráci se specializovanými ansámby jako *Kronos Quartet* nebo *Ensemble modern*. Jedním z jeho posledních děl je rozsáhlé pašijové oratorio *Gospel* podle jiné Marie z roku 2012 premiérované Losangeleskou filharmonií.

Shaker Loops (1978) představují jednu z jeho prvních úspěšných skladeb a zároveň jednu z nejhranějších. Adams pro ni využil fragmenty neúspěšného kvartetu s názvem *Wavemaker* (Ten, kdo tvoří vlny, 1978), ve kterém se snažil hudebně znázornit vlnivý chvějivý pohyb vody. Využil znovu principy repetitivních hudebních smyček a novou skladbu nazval *Shaker Loops*. Jednak kvůli chvění, které vyvolává oscilace mezi tóny, titul ale naráží i na Adamsovu představu o shakerech (dnes již prakticky neexistujícím náboženském hnutí) extaticky tančících na repetitivní energickou hudbu. Blízko místa, kde Adams vyrůstal, se totiž nacházely opuštěné budovy shakerské komunity. Na rozdíl od tradičních minimalistických kompozic nemají *Shaker Loops* od začátku do konce jediné neměnné tempo, což umožňuje zajímavější práci s náladami. Původní verzi *Shaker Loops* pro sedm smyčcových nástrojů, kterou premiéroval přímo Adams s New Music Ensemble sanfranciské konzervatoře, nahradila nová verze pro smyčcový orchestr z roku 1983 (Michael Tilson Thomas při premiéře dirigoval American Composers Orchestra). Hudba *Shaker Loops* byla použita mnoha způsoby – například ve filmu *Štamgast* (*Barfly*), také na ni vznikla řada choreografií. Ale nejvíce lidí ji zná z kultovní počítačové hry *Civilization IV*, kde zní v části *Modern Age* (moderní doba).

Orchestr BERG je špičkové české těleso, které přináší svěží vítr na českou hudební scénu – uvádí divácky atraktivní a novátorské projekty, soustřeďuje se na uvádění současné hudby a hudby 20. století. Tu kombinuje například s divadlem, filmem, baletem, pantomimou, videoartem apod., vystupuje často mimo tradiční sály. Prostřednictvím objednávek nových děl u českých skladatelů především mladé generace pomáhá vytvářet nové hodnoty a investuje do budoucnosti hudby a umění. Má na svém kontě desítky světových premiér a ještě více českých premiér světových skladatelů. Ke koncertní činnosti orchestru patří vystoupení na mezinárodních festivalech a významných domácích pódíích. Spolupracuje s baletem Národního divadla (*Ibbur*, *Zlatovláska*). Vedle mnoha záznamů pro Český rozhlas, na CD nebo k pořadu pro Českou televizi se Orchestr BERG prezentuje i na DVD s live nahrávkou baletu *Zlatovláska* (Supraphon). K nejvýznamnějším projektům z poslední doby patří hudebně divadelní inscenace *Schwarz auf Weiss* (Černé na bílém) německého skladatele a divadelníka Heinerja Goebbelse, živý doprovod Dreyerova němého filmu *Utrpení Panny orleánské* hudbou litevského skladatele Broniuse Kutavičiuse nebo scénický koncert *timING* na Nové scéně Národního divadla, kde bylo mj. uvedeno v české premiéře legendární dílo Györgye Ligetiho *Poème symphonique pro 100 metronomů*.

Peter Vrábel je slovenský dirigent, který žije a pracuje v Praze. V roce 1995 založil Orchestr BERG a určil jeho hudební směřování – díky němu je dnes tento orchestr oceňován jako jedinečný interpret hudby 20. století a hudby soudobé. Spolupracuje se soudobou českou skladatelskou špičkou a vytváří inspirativní tvůrčí prostor pro vynikající umělce mladé generace. Je držitelem Ceny Gideona Kleina. V roce 2010 získal od České hudební rady / UNESCO ocenění za zásluhy o kvalitu a šíření české hudby.

SRDEČNĚ ZVEME NA DALŠÍ KONCERT CYKLU BERG2014:CITY

CINEGOGA

pondělí 13. října + úterý 14. října v 19.30
Španělská synagoga (Věžeňská 1, P1)

Město bez Židů / Die Stadt ohne Juden (1924, Rakousko)
... němý expresionistický film na motivy stejnojmenného románu Huga Bettauera
... **s novou hudbou Petra Wajsara (světová premiéra)**

Orchestr BERG & hosté
dirigent Peter Vrábel

Koncert se koná ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze.

VSTUPENKY UŽ NYNÍ ONLINE! www.webticket.cz
... nečekejte a využijte pohodlný nákup bez fronty :-)

přípitek členům KLUBERG po představení M IS FOR...
Eva Kesslová (Orchestr BERG), choreograf Jiří Kylián a patronka KLUBERGu Soňa Červená

FANDÍTE NÁM? STAŇTE SE ČLENY KLUBERGU!

Chcete podpořit jedinečné projekty z oblasti nového umění?
Zajímá Vás, co se v BERGu chystá, a chcete u toho být jako první?
PŘIDEJTE SE!

Patronkou KLUBERGu je paní Soňa Červená, herečka a zpěvačka.
Měsíční členský příspěvek: 123 Kč (jednotlivec) / 234 Kč (ve dvou)

ČLENOVÉ KLUBERGU VZKAZUJÍ

„Jste úžasní, jak se neustále zdokonalujete a vymýšlíte nové a nové nápady!!! Gratuluji, obdivuji a držím palce:-)!!!!“ Martina B.

„Držím palce do další činnosti, obdivuji koncepty a koncerty se mi moc líbí.“ Jana M.

DĚKUJEME VŠEM ZA PODPORU!

Více informací: www.kluberg.cz

Obrátit se můžete také na Evu Kesslovou – T: 604 205 937, E: kluberg@berg.cz

ČESKÉ UCHO ROZŠIŘUJE ŘADY „LOVCŮ ZVUKŮ“

Otevřený projekt Institutu umění chce u nejmladší generace přispět k rozvoji schopnosti naslouchat zvukům. Zapojit se mohou děti a studenti do 18 let, samostatně i ve školách. Cílem je zajímavé zvuky nejen nahrát (třeba na mobil), ale také je pomocí volně dostupných editačních programů zpracovat (tj. různě upravit, sestříhat) do krátkého útvaru.

„Hudební báseň“ v jakémkoli stylu! Zvuky mohou účastníci různě upravit, zkombinovat, vrstvit. Pracovat mohou jednotlivě i ve skupinách, ve školní třídě nebo v rodině. Institut umění v rámci projektu poskytuje i poradenskou podporu.

Proč? Schopnost naslouchat je důležitá pro lidské vztahy a ekologickou citlivost. Nejvhodnější je začít pozorností k bezprostřednímu okolí, naslouchat hlasům svých blízkých, domácích mazlíčků, zvukům v kuchyni, dílně, v přírodě u domu nebo školy, zvukům města.

Uzávěrka pro zaslání zvukových miniatur: 7. listopadu 2014

Výsledky budou vyhodnoceny ve speciálním kole mezinárodní soutěže Musica nova 2014.

Projekt se uskutečňuje v rámci Roku české hudby 2014 ve spolupráci se Společností pro elektroakustickou hudbu a Orchestrem BERG.

Bližší informace: www.rokceskehudby.cz & hudba@institutumeni.cz

DĚKUJEME VŠEM JEDNOTLIVCŮM, KTEŘÍ NĀM POMĀHAJÍ!

DĀRCI: RNDr. Ondřej Jäger, RNDr. Jiří Kessler, Eva a Norman Ridenourovi, Hotel Absolutum

KLUBERG (klub dárců Orchestru BERG): Petr Adler, manželé Bahbouhovi, Soňa Červená, manželé Činčerovi, Nevelina Dodovová, Václav Eis, RNDr. Václav Hušner, Lucie Chrápavá, Jiří Kubíček (ve dvou), Rudolf Leška (ve dvou), Jana Macharáčková, Jiří Malíř, Jáchym Novotný, manželé Ridenourovi, Jana Spurná, Jitka Steinmetz, Kateřina Svatoňová, Ing. Tomáš Svatoň, Petr Štěpánek (ve dvou), manželé Valchářovi a jeden anonymní člen

ANDĚLÉ (dobrovolníci): Věra Babišová, Radvan Bahbouh, Eva a Tonda Blomannovi, Jan Brázda, AK Anna Císařová & Peter Babiš, Martina Čápková, Valerij Durdil, Dominik Dvořák, Josef Dvořák, Pavel Dvořák, Rut Fialová, Jiří Hajdyla, Ondřej Holas, Aleš Janíček, Tomáš Jindříšek, Martina Kaňková, Jiří Kessler, Jitka Kloučková, Adam Kneblík, Šimon Kočí, Ivana Kolářová, Johana Kratochvílová, Maja Madarová, Daniel Mikolášek, Alena Miltová, Pavel Moc, Ester Nemjová, Martin Pavala, Michal Pečeňa, Kateřina Plevová, Eva Ridenourová, Michael Romanovský, Michaela a Howard Sidenberg, Petr Somol, Lukáš Trnka, Pavel Trnka, Jan Trojan, Pavel Trojan Jr., Michaela Volfová, David Zábranský a Jan Zázvůrek...

PODPOŘILI: Ministerstvo kultury ČR, Magistrát hl. m. Prahy, MČ Praha 1, Nadační fond Avast, Partnerství OSA, Nadace ČHF

Mediální partneři: Literární noviny, Český rozhlas Vltava, Radio 1, A2, CityBee, Etnetera

Děkujeme mediální agentuře Brainz.cz za nový vizuální styl a grafiku našich materiálů.

texty: Eva Kesslová

korektury textů: PhDr. Alena Miltová

fotografie: Aňa Šebelková (Rataj), Pavel Hejný (BERG), Karel Šuster (Vrábel)